

Піщанська Вікторія Миколаївна,

доктор культурології, професор,

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпровської обласної ради»

orcid.org/0000-0002-8373-555X

victoria.ps@gmail.com

СПЕЦИФІКА ЕСТЕТИЧНОГО У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасний етап формування культурного середовища в Україні реалізується на фоні актуалізації проблематики духовної безпеки нації та збереження художньо-естетичних національних традицій. Фундаментальне значення естетичного впродовж трансформації культурних процесів підтверджує взаємозалежність діалектики розвитку культури та процесів естетичного сприйняття та естетичної визначеності. Дослідження має на меті аналіз актуальної специфіки естетичного під час формування сучасної української культури, а також прогностичний розвиток його впливу в майбутньому. У статті було здійснено розгляд та оцінку аспектів впливу естетики на культурне середовище. У роботі аналізуються соціокультурні функції естетичної культури, її місце та роль в умовах трансформації сучасного українського суспільства. Ідентифіковано низку викликів, що супроводжують зростання ролі естетичного в нинішньому соціокультурному просторі. Дослідження проводилось з використанням загальнонаукових методів пізнання: абстрактно-логічного та порівняльного аналізу, абстрагування, індукції та дедукції, а також методів конкретизації та формалізації. Встановлено, що сутність пріоритету естетичного в процесах культурної трансформації полягає у формуванні повноцінного сприйняття та правильного розуміння прекрасного, засвоєнні естетичних понять, позиціонуванні ідеалів у розвитку творчих задатків. Обґрунтовано необхідність у стимулюванні дискурсу та адаптаційній динаміці препозицій у сфері дослідження. Розглянуто питання естетичного виховання в українському суспільстві. Доведено, що репрезентовані натеper окремими напрямками розвитку естетичне і культурне перебувають у постійній взаємозалежності, що зумовлено спільною основою. Зроблено висновок, що нагальність визнання проблематики естетичного у системі культурної трансформації належить до першочергових пріоритетів естетично-культурного перетворення суспільного розвитку. Результати дослідження можуть мати практичну цінність для процесу формування сучасної української культури в контексті глобалізації дуалістичності тенденцій соціокультурної трансформації.

Ключові слова: діалектичний розвиток, самоідентифікація, візуальне сприйняття, соціокультурна трансформація, естетичне виховання.

Pishchanska Viktoriia,

Doctor of Culturology, Doctor of Philosophy (PhD), Professor,

Dnipro Academy of Continuing Education

orcid.org/0000-0002-8373-555X

victoria.ps@gmail.com

THE SPECIFICITY OF “AESTHETIC” IN THE FORMATION OF MODERN UKRAINIAN CULTURE

The current stage of the formation of the cultural environment in Ukraine is being realized against the background of the actualization of the issues of spiritual security of the nation and the preservation of artistic and aesthetic national traditions. The fundamental importance of the aesthetic in the transformation of cultural processes confirms the interdependence of the dialectic of cultural development and the processes of aesthetic perception and aesthetic certainty. The study aims to analyze the current specifics of the “aesthetic” in the process of forming contemporary Ukrainian culture, as well as to predict the development of its influence in the future. The article analyzes and evaluates the aspects of aesthetics’ influence on the cultural environment. The work analyzes the socio-cultural functions of aesthetic culture, its place and role in the context of the transformation of modern Ukrainian society. The author

identifies a number of challenges that accompany the growing role of the “aesthetic” in the modern socio-cultural space. The study was conducted using general scientific methods of cognition: abstract and logical and comparative analysis, abstraction, induction and deduction, as well as methods of concretization and formalization. It has been established that the essence of the priority of the “aesthetic” in the processes of cultural transformation is the formation of a full perception and correct understanding of beauty, the assimilation of aesthetic concepts, and the positioning of ideals in the development of creative potential. The need to stimulate discourse and adaptive dynamics of propositions in the field of research is substantiated. The issue of aesthetic education in Ukrainian society is considered. It is proved that aesthetic and cultural development, which are currently represented by separate areas of development, are in constant interdependence, which is due to a common basis. It is concluded that the urgency of recognizing the problems of ethics in the system of cultural transformation belongs to the top priorities of the aesthetic and cultural transformation of social development. The results of the study may be of practical value for the process of formation of modern Ukrainian culture in the context of globalization of the duality of trends in socio-cultural transformation.

Key words: cultural heritage, identity crisis, visual perception, socio-cultural practices, aesthetic education.

Актуальність теми дослідження. Стан сучасної соціокультурної динаміки в Україні характеризується загальними трансформаційними змінами, яким властиві стихійність, хаотичність та суперечливість. На тлі розвитку ринкових відносин актуалізуються принципи демократії, свободи слова та особистісної свободи людини, її творчих пошуків та можливості самореалізації. Проте надмірний зовнішній нерегульований вплив, економічний тиск та занадто широка комерціалізація всіх сфер суспільного життя спричинили занепад важливих аспектів національного соціокультурного буття. Зміщення пріоритетів від естетичного до цифрового та прагматичного ідентифікується нині як соціальна недуга, що потребує невідкладних рішень щодо теоретичної адаптації та розробки практичних шляхів нівелювання негативної тенденції культурної деградації і стимулювання розвитку сучасної української культури з огляду на реалізацію євроінтеграційних процесів.

Таким чином, «естетичне» в процесі культурної трансформації позиціонується як фундаментальна основа загальної культури соціуму та незмінний атрибут кожної з її складових частин. Актуальність досліджуваної теми зумовлена нагальною необхідністю формування духовного світу сучасного українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню деяких аспектів окресленої проблематики присвячені численні праці науковців (Хохлов, 2021; Дзьобань, Прудникова, 2019), котрим притаманні ознаки деякої фрагментарності. Так, роботи зазначених авторів розкривають здебільшого загальнотеоретичні засади взаємозв'язку між «естетичним» та процесами культурного розвитку.

Розуміння естетичного, що має суттєве значення для вітчизняної науки, базується на принципі діяльнісного аналітичного підходу. Ґрунтовно це вивчено окремими сучасними дослідниками (Станіславська, 2023; Бєценко, 2019). Їхні напрацювання свідчать про фундаментальність естетичного в культурному розвитку соціуму, а також про художнє як найвищий рівень його діалектичного розвитку. Важливим досягненням стала реалізація вченими аналізу естетичного як відношення (Солоділова, 2021; Міронова, 2021), що актуалізувала сьогodнішню можливість його розгляду на сутнісному рівні із врахуванням складної багаторівневої діалектики.

Цьому питанню також приділена значна увага у наукових напрацюваннях зарубіжних учених (Cahn, Ross, & Shapshay, 2020; Kuipers, Franssen, & Holla, 2019; Lambert, Kontonatsios, & Mauch, 2020).

Попри вагомі досягнення вчених, необхідно зацентувати, що подальшої наукової аналітики вимагають проблеми естетичного в процесі соціокультурної національної трансформації, позиціонування його як пріоритетної концепції симбіозу загального прагнення до самоідентифікації та сучасних інтеграційних еkleктичних тенденцій культурного розвитку України. Отже, попри незаперечну значимість напрацювань науковців, проблематика ідентифікації та аналітики функціоналу естетичного у складі актуального національного культурного розвитку потребує детальнішого вивчення.

Метою статті є аналіз специфіки естетичного як константи будь-яких соціокультурних трансформацій та ідентифікація його місця і ролі у сучасному процесі розвитку української культури.

Методологія дослідження поєднала класичний бібліографічний, бібліометричний та культурологічний підходи. Завдяки використанню бібліометричного методу вдалося визначити питому вагу публікацій, присвячених естетичному, у загальному масиві наукових публікацій, а також у культурологічних рубриках наукових фахових видань з культурології та суміжних гуманітарних спеціальностей за 2019–2023 рр. На основі бібліографічного зіставлення визначено тематичне коло культурологічних публікацій. Використовуючи культурологічний підхід, було проаналізовано евристичні можливості отриманих у цих публікаціях наукових результатів для розвитку науки про культуру.

У ході наукового дослідження було застосовано сукупність загальнонаукових методів пізнання, як-от: методи абстрактно-логічного та порівняльного аналізу, абстрагування, індукції та дедукції, а також методи конкретизації та формалізації, табличної та графічної інтерпретації теоретичної інформації. Зокрема, методи аналізу та синтезу слугували для ідентифікації специфіки досліджуваного об'єкта, а також його визначальних елементів. Метод наукової абстракції використано для формування теоретичних узагальнень, уточнення понятійного апарату, виділення основних понять та категорій, формулювання висновків дослідження, а також з метою визначення поняття про цілісний процес соціокультурної трансформації. За допомогою методу порівняння було здійснено вивчення аналітики ваги та ролі естетичного в історично-функціональному розрізі. Загальнонауковий метод конкретизації було застосовано з метою позиціонування доцільності підвищення ролі естетичного у сучасному процесі національної культурної трансформації.

Теоретико-методологічна база роботи формувалась із врахуванням пріоритетних принципів проведення комплексних досліджень, ґрунтуючись на системному підході. Водночас принцип комплексності дав змогу проаналізувати об'єкт і предмет вивчення як систему з відповідною сукупністю взаємозв'язків.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах інформаційного суспільства культура здатна не лише відображати динаміку соціальних процесів, але й активно продукувати новації, які все істотніше детермінують

характер трансформацій у суспільному житті. Життєдіяльність людини в культурному середовищі спонукає пробудження у ній певного духовно-чуттєвого стану у гармонії соціуму та природи (Прищенко, 2020).

Передусім класичне уявлення про естетичне асоціюється здебільшого з аспектами зовнішньої привабливості та краси, що обов'язково знаходять внутрішній відгук. Сфера естетичного традиційно сприймається як щось зовнішнє, а відкритість людини до світу естетичного не є випадковою (Солоділова, 2021). Естетичне позиціонування світогляду знаходить вираження у естетичній культурі як низці алгоритмів щодо розвитку та репродукції естетичного у суспільстві та особистості. Естетичне визначається як найважливіший елемент загальної культури соціуму та мистецького функціоналу, що потенційно формує самореалізацію творчої особистості (Герчанівська, 2023).

Аналогічно до досвіду культурно-історичних епох естетична культура нині зберігає одну з ключових своїх функцій – формування світогляду. Специфіка та унікальність естетичної культури ідентифікуються особливостями естетичного світогляду, для якого характерні цілісність та комплексність переживання (Міронова, 2021; Kuipers, Franssen, & Holla, 2019). За такої умови будь-яке явище потенційно володіє можливістю набуття естетичних властивостей, трансформації в естетичне.

Кожна із соціокультурних практик, виконуючи свої індивідуальні завдання і функції, обов'язково містить естетичний складник, пов'язаний з людськими духовними інтенціями. Виходячи з цього, проблематика місця і ролі естетичного в процесі формування сучасної української культури має синергізувати весь її простір.

Продуктивна наукова аналітика дискурсу сучасного соціокультурного розвитку неможлива без урахування функціоналу та структурних особливостей сучасного складника естетичного в національній культурі (Хохлов, 2021; Рогожа, 2023). Нині актуалізується потреба в ідентифікації та переосмисленні доступної методології естетичного розвитку сучасного українського суспільства, які б спонукали індивіда розвивати власні естетичні почуття та переживання, свій естетичний смак, прагнення до гармонії, що у синергії формує реальну естетичну культуру особистості. Зважаючи на це,

постає проблема системної характеристики функцій естетичного у сучасній українській культурі.

Традиційним є твердження, що естетичне знаходить найбільш повне втілення в художній культурі, що репрезентує єдність всіх мистецтв. Вважається, що специфікою мистецтва є те, що втілення естетичного виступає метою (Станіславська, 2023).

Необхідно зауважити, що беззастережне ототожнення естетичного з мистецтвом на поточному етапі національного соціокультурного розвитку позиціонується як некоректне. Насамперед естетичне не обмежується локальними межами в цілісній культурній системі (Loukianov, 2023). Естетичні цінності проявляються у всіх конкретних формах діяльності, що належать до сфери матеріальної та духовної культури. Помилкове ототожнення естетичної та художньої культури часто спричиняє хибність управлінських рішень щодо методики естетичного розвитку суспільства.

Такий процес має місце в українських реаліях через загальну тенденцію нівелювання духовного ціннісного поля як в естетиці, так і в культурі загалом. Характерним для сьогоденного етапу соціокультурного розвитку є зникнення духовних потенцій особистості, їх сублімація у творчі здібності, які реалізуються у найрізноманітніших формах естетико-художніх практик. Таким чином, духовне виробництво перетворюється на артвиробництво (van Lente, & Peters, 2022). Авторські концепції водночас у естетичному позиціонуються здебільшого як артпродукти, естетичні об'єкти, артефакти, основою яких є лаконічне естетичне задоволення. Нині властивості універсальності та позаісторичності естетичного зазнають критики, а сучасні художні практики репрезентують себе як принципово неестетичні.

Важливим аспектом специфіки естетичного на сучасному щаблі формування української культури є осмислення досвіду сучасних артпрактик та прикладних функцій естетики, зокрема: естетики реклами, соціології та психології мистецтва, екологічної естетики, нейроестетики, дизайну, естетики віртуальної реальності (Тормахова, 2022). У цих новітніх формах вираження естетичного найбільш продуктивними позиціонуються саме суміжно-наукові зони, які формуються на перетині психології,

соціології, антропології, біології, культурології, мистецтвознавства.

Отож, сучасне поняття «естетичне» давно вийшло за межі мистецтва та художньої творчості, розширивши сферу функціонування від вищих форм творчості до сфери масової культури. Зараз естетичного набуває не лише художній образ, а й щоденна самоідентифікація людини, її життєвий простір. Естетичне проникає у всі аспекти життєдіяльності.

Специфічною рисою естетичного у системі сучасної соціокультурної трансформації є реструктуризація предметного поля естетики. «Естетичний бум», що був характерний для ХХ століття, створив передумови для розширення меж дисциплінарного простору класичного поняття «естетичне» та ідентифікував нову проблематику в галузі: іміджологію, дизайн, естетику довкілля, естетику реклами та віртуальної реальності електронних мереж (Filimonova-Zlatohurska, Poperechna, Nikolenko, Poliuhha, & Shevel, 2023). Підсумовуючи, відбувається інтеграція предметного поля естетичного, що постає як теорія чуттєвого самоствердження людини.

Необхідно зауважити, що нагальною проблемою естетичного в цей період є критика історичних витоків та передумов. Сучасна естетика у багатьох випадках нині представлена як локальна та прикладна формація, яка декларує різноманітний матеріал і виступає набором інструментальних засобів.

Виходячи з вищезазначеного, можна виділити основні тенденції розвитку естетичного у сучасній українській культурі, що формують перспективи її розвитку. Насамперед характерним є логічний міждисциплінарний підхід та прагнення до систематизації й обґрунтування нових формацій та переосмислення змісту естетичного відповідно до вимог сучасного культурного процесу. Окрім того, проявляється тенденція щодо утвердження зацікавленості в персоналізації розвитку естетичного. Для естетичної науки така тенденція має значний теоретичний потенціал, адже за радянських часів, керуючись певними політико-ідеологічними критеріями, відбувалося постійне цензурування як теоретичних напрацювань, так і практики розвитку тогочасного мистецтва (Солоділова, 2021; Рогожа, 2023). Також розширення джерелознавчого підґрунтя естетичних

досліджень зумовлює актуалізацію творчої інтеграції між українською та європейською естетичними школами. Позитивним наслідком цього є динаміка тематики досліджень у межах української естетики. Водночас необхідно зауважити, що проблема традицій і культурно-національної ідентичності естетичного досвіду в умовах сьогодення видається як одна з найбільш актуальних, акцентуючи увагу на пошуку онтологічного обґрунтування, власних інтеграційних основ, фундаменту цілісності естетичного знання.

Натепер естетичний складник культурного розвитку продовжує свою традиційну місію формування духовних пріоритетів саморозвитку людини. Заразом цей процес відбувається переважно в новітніх формах вираження, доступних до сприйняття сучасним соціумом. Така спрямованість ідентифікується у всіх аспектах життєдіяльності, базуючись на людській природі, яка потребує самореалізації.

Присутність естетичного у сучасних соціокультурних практиках володіє різним ступенем очевидності, що визначається специфікою діяльності, не втрачаючи своєї функціональності. Процес позиціонує мистецтво як вищий рівень діалектичного розвитку естетичного (van Lente, & Peters, 2022). Різниця між сучасними художніми тенденціями і художньою класикою зумовлює зміни в процесі його функціонування. При цьому загальні закони функціонування естетичного, зумовлені об'єктивними процесами саморозвитку, продовжують позиціонуватись основою творчого акту, а його естетичні характеристики – ідентифікаторами його культурного значення.

Специфіка естетичного в контексті формування української культури в її сучасному вигляді ідентифікує комплексність досліджуваної проблематики, актуалізуючи необхідність урахування самодостатності всіх її складників – естетичного як індивідуального світосприйняття, соціокультурного досвіду людської реалізації, дійсності в її теперішньому стані.

Висновки. Проведена аналітика специфіки естетичного у процесі формування української культури переконливо засвідчує, що у сьогоденних умовах трансформації українського суспільства естетичне не втрачає своєї актуальності як для окремої особистості, так і для всього суспільства. Естетизація всіх сфер життя суспільства змінює ціннісну парадигму його

потреб, яка не обмежується тільки сферою мистецтва, а охоплює також природне середовище, побут, професійну діяльність, зміщуючи пріоритет з матеріальних потреб на потреби духовні, коли творче ставлення до життя превалює над його споживацьким проявом.

У результаті проведеного дослідження вдалося проаналізувати багатофакторність аспектів впливу естетики на культурне середовище, оцінити їх роль і місце в процесі трансформації сучасного українського суспільства. Було встановлено низку викликів, що супроводжують зростання ролі естетичного в нинішньому соціокультурному просторі.

Завдяки здійсненню цієї наукової розвідки з'ясовано, що сутність пріоритету естетичного в процесах культурної трансформації полягає у формуванні повноцінного сприйняття та правильного розуміння прекрасного, засвоєнні естетичних понять, позиціонуванні ідеалів у розвитку творчих задатків. У дослідженні обґрунтовано необхідність у стимулюванні дискурсу та адаптаційній динаміці препозицій у сфері дослідження, а також актуалізовано питання естетичного виховання у сучасному українському суспільстві. У ході роботи було доведено, що репрезентовані натепер окремими напрямками розвитку естетичне і культурне перебувають у постійній взаємозалежності, що ідентифіковано їх незмінною спільною основою.

У результаті дослідження виокремлено першочерговість визнання проблематики естетичного у системі культурної трансформації як пріоритету естетично-культурної трансформації суспільного розвитку. Ідентифіковано вплив естетичного як базової препозиції для процесу формування сучасної української культури в контексті глобалізації дуалістичності тенденцій соціокультурної трансформації.

На основі результатів, отриманих у роботі, запропоновано головні вектори подальших досліджень з теми, аргументовано необхідність розвитку відповідного дискурсу та перегляду експертних препозицій у культурології щодо позиціонування естетичного у сучасному культуротворчому процесі. Перспективою подальших досліджень видається ґрунтовна аналітика проблематики естетичного у системі культурної трансформації, а також розвиток синергічного дискурсу-віддзеркалення взаємозалежності естетичного і культурного.

Список використаних джерел:

1. Беценко, Т. П. (2019). Мовно-естетичні знаки української культури як невід'ємні складники поетичного лінгвостилю (на прикладі мовотворчості Івана Малковича). *Філософія науки: традиції та інновації: науковий журнал*, 1 (19), 172–181. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8374>.
2. Герчанівська, П. Е. (2023). Стратегічні проблеми культурної політики в повоєнній Україні. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*, 2, 3–8. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2023.286867.
3. Дзьобань, О. П., Прудникова, О. В. (2019). Інформаційна та національна культури українського соціуму: проблеми кореляції. *Інформація і право*, (3), 16–27.
4. Міронова, Т. В. (2021). «Художні» та «візуальні» образи у сучасному образотворчому мистецтві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*, 1, 64–70. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3282>.
5. Прищенко, С. (2020). Екологія культури: візуальні стереотипи в рекламі vs креативні технології. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 3 (2), 221–240. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.3.2.2020.220081>.
6. Рогожа, М. (2023). Збереження культурної спадщини України в умовах війни: практики міжнародної взаємодії. *Українські культурологічні студії*, 12 (1), 10–14. DOI: <https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1> (12).
7. Солоділова, О. В. (2021). Сучасні особливості формування естетичної свідомості. *Гілея: наук. вісник. Філософські науки*, 160, 84–91. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/6635>.
8. Станіславська, К. (2023). Мистецьке, художнє, візуальне, видовищне: до питання базової термінології в естетичній царині сучасної культури. *Аудіовізуальне мистецтво*, 32. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.32.2023.281332>
9. Тормахова, А. (2022). Мистецькі практики під час війни: український вимір. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*, 40. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547>.
10. Хохлов, А. (2021). Мистецтво – засаднича складова естетичного навчання в контексті формування особистості громадянина. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 100, 281–291. [10.33216/2220-6310-2021-100-1-281-291](https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-281-291).
11. Cahn, S. M., Ross, S., & Shapshay, S. L. (2020). *Aesthetics: a comprehensive anthology*. John Wiley & Sons. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=fDXnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP9&dq=modern+culture+and+aesthetics&ots=PzVSw5tjOJ&sig=OdXT3aB3jJFOfvQsaipZIW8fsV8&redir_esc=y#v=onepage&q=modern%20culture%20and%20aesthetics&f=false.
12. Filimonova-Zlatohorska, Y., Poperechna, G., Nikolenko, K., Poliuha, V., & Shevel, I. (2023). Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Amazonia Investiga*, 12 (63), 224–232. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.21>.
13. Kuipers, G., Franssen, T., & Holla, S. (2019). Clouded judgments? Aesthetics, morality and everyday life in early 21st century culture. *European Journal of Cultural Studies*, 22 (4), 383–398. <https://doi.org/10.1177/1367549419861634>.
14. Lambert, B., Kontonatsios, G., & Mauch, M. (2020). The pace of modern culture. *Nat Hum Behav*, 4, 352–360. <https://doi.org/10.1038/s41562-019-0802-4>.
15. Loukianov, A. (2023). To the cultural turn and back again: the relevance of aesthetics to the possibility of sustainable futures. *Consumption and Society*, 2 (1), 146–157. <https://doi.org/10.1332/NHOW1883>.
16. van Lente, H., Peters, P. (2022). The future as aesthetic experience: imagination and engagement in future studies. *Eur J Futures Res*, 10. <https://doi.org/10.1186/s40309-022-00204-8>.

References:

1. Betsenko, T. P. (2019). Movo-estetychni znaky ukrains'koi kultury yak nevid'yemni skladovyky poetychnoho lindhvostyliu (na prykladi movotvorchosti Ivana Malkovycha) [Language-aesthetic signs of Ukrainian culture as integral components of the poetic linguistic style (on the example of Ivan Malkovych's language creation)]. *Filosofia nauky: tradytsii ta innovatsii: naukovyi zhurnal – Philosophy of Science: Traditions and Innovations: Scientific Journal*, 1 (19), 172–181 [in Ukrainian].
2. Gerchanivska, P. E. (2023). Stratehichni problemy kul'turnoi polityky v povoiennii Ukraini [Strategic problems of cultural policy in post-war Ukraine]. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadriv kultury i mysteistv: naukovyi zhurnal – Bulletin of the National Academy of Leadership Personnel in Culture and Arts: Scientific Journal*, 2, 3–8. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2023.286867 [in Ukrainian].
3. Dzoban', O. P., & Prudnykova, O. V. (2019). Informatysiina ta natsional'na kultura ukrains'koho sotsiumu: problemy koreliatsii [Information and national culture of the Ukrainian society: problems of correlation]. *Informatysiia i pravo – Information and Law*, (3), 16–27 [in Ukrainian].

-
4. Mironova, T. V. (2021). Khudozhni ta vizualni obrazy u suchasnomu obrazotvorchomu mystetstvi [Artistic and visual images in contemporary fine arts]. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv: naukovyi zhurnal – Bulletin of the National Academy of Management Personnel of Culture and Arts: Scientific Journal*, 1, 64–70. Retrieved from: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3282> [in Ukrainian].
  5. Pryshchenko, S. (2020). Ekolohiia kultury: vizualni stereotypy v reklamakh vs kreatyvni tekhnolohii [Ecology of culture: visual stereotypes in advertising vs creative technologies]. *Demiurh: idei, tekhnolohii, perspektyvy dyzainu – Demiurge: ideas, technologies, design perspectives*, 3 (2), 221–240. Retrieved from: <https://doi.org/10.31866/2617-7951.3.2.2020.220081> [in Ukrainian].
  6. Rogozha, M. (2023). Zberezhennia kulturnoi spadshchyny Ukrainy v umovakh viiny: praktyky mizhnarodnoi vzaiemodii [Preserving Ukraine's Cultural Heritage in Times of War: Practices of International Cooperation]. *Ukrainski kulturolohichni studii – Ukrainian Cultural Studies*, 12 (1), 10–14. DOI: <https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1> (12) [in Ukrainian].
  7. Solodilova, O. V. (2021). Suchasni osoblyvosti formuvannia estetychnoi svidomosti [Modern features of the formation of aesthetic consciousness]. *Hileia: nauk. visnyk. Filosofski nauky – Gilea: scientific herald. Philosophical sciences*, 160, 84–91. Retrieved from: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/6635> [in Ukrainian].
  8. Stanislavska, K. (2023). Mystetske, khudozhnie, vizualne, vydovyshchne: do pytannia bazovoi terminolohii v estetychnii tsaryni suchasnoi kultury [Artistic, artistic, visual, spectacular: on the issue of basic terminology in the aesthetic sphere of contemporary culture]. *Audiovizualne mystetstvo – Audiovisual art*, 32. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.32.2023.281332> [in Ukrainian].
  9. Tormakhova, A. (2022). Mystetski praktyky pid chas viiny: ukrainskyi vymir [Artistic practices during the war: the Ukrainian dimension]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Mystetstvoznavstvo – Ukrainian culture: past, present, ways of development art history*, 40. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547> [in Ukrainian].
  10. Hohlov, A. (2021). Mystetstvo – zasadnycha skladova estetychnoho navchannia v konteksti formuvannia osobystosti hromadianyna [Art is a fundamental component of aesthetic education in the context of forming a citizen's personality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Personal spirituality: methodology, theory and practice*, 100, 281–291. [10.33216/2220-6310-2021-100-1-281-291](https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-281-291) [in Ukrainian].
  11. Cahn, S. M., Ross, S., & Shapshay, S. L. (2020). Aesthetics: a comprehensive anthology. *John Wiley & Sons*. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=fDXnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP9&dq=modern+culture+and+aesthetics&ots=PzVSw5tjOJ&sig=OdXT3aB3jJFOfvQsaipZIW8fsV8&redir_esc=y#v=onepage&q=modern%20culture%20and%20aesthetics&f=false.
  12. Filimonova-Zlatohorska, Y., Poperechna, G., Nikolenko, K., Poliuha, V., & Shevel, I. (2023). Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Amazonia Investiga*, 12 (63), 224–232. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.21>.
  13. Kuipers, G., Franssen, T., & Holla, S. (2019). Clouded judgments? Aesthetics, morality and everyday life in early 21st century culture. *European Journal of Cultural Studies*, 22 (4), 383–398. <https://doi.org/10.1177/1367549419861634>.
  14. Lambert, B., Kontonatsios, G., & Mauch, M. (2020). The pace of modern culture. *Nat Hum Behav*, 4, 352–360. <https://doi.org/10.1038/s41562-019-0802-4>.
  15. Loukianov, A. (2023). To the cultural turn and back again: the relevance of aesthetics to the possibility of sustainable futures. *Consumption and Society*, 2 (1), 146–157. <https://doi.org/10.1332/NHOW1883>.
  16. van Lente, H., & Peters, P. (2022). The future as aesthetic experience: imagination and engagement in future studies. *Eur J Futures Res*, 10. <https://doi.org/10.1186/s40309-022-00204-8>.